

7.HAFTA

İDARİ YARGININ GÖREV ALANI VE BU ALANI BELİRLEMEKTE KULLANILAN ÖLÇÜTLER

YARGI KOLLARI (Yargı Düzenleri)

Türkiye’de yargı organı kollara ayrılmıştır. Yargı kollarını, kendisini temsil eden yüksek mahkemeye göre belirleriz. Bu yüksek mahkemeler alt düzey mahkemeleriyle birlikte bir yargı kolunu oluşturur. 21.01.2017 tarihli ve 6771 sayılı kanunla yapılan Anayasa değişikliği ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırıldığı için (kanunlarda AYİM ifadesinin kalıntılarına rastlanıyor olmakla birlikte) yargı kolu denilince yalnızca Adli yargı ve İdari yargı kolunu anlamaktayız. Bu yargı kollarının yanı sıra Anayasa yargısı için Anayasa Mahkemesi, yargı düzenleri arasında çıkan görev ve hüküm uyumsuzluklarını çözmek için ise Uyuşmazlık Mahkemesi yer almaktadır.

7.HAFTA

ADLİ YARGI - İDARİ YARGI AYRIMI

- **AY md. 125/1:** “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.”
- **AY md. 140:** “Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar.”
- **AY md. 142:** “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri **kanunla** düzenlenir.”
- **AY md. 155/1:** “Danıştay... Kanunla gösterilen **belli davalara** da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.”

Yargı kolunu belirlemek için temel olan, öncelikle anayasa ve kanunlardaki düzenlemelerdir. Eğer Anayasa ve yasalarda açıkça ifade edilmemişse görevli yargı yeri, içtihatlardan ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarından tespit edilir.

İdari yargının kendine özgü bir görev alanı yoktur. Dolayısıyla bir takım uyuşmazlıkların idari yargının görev alanı dışına çıkabilmesi yasa koyucunun takdirindedir, isterse adli yargıyı görevli kılabilir.

SORU: Yasa koyucunun görevli yargı yerini belirlemede mutlak bir takdir yetkisi var mıdır?

SORU: Anayasada idari yargının görev alanı korunmamıştır diyebilir miyiz?

Araştırınız: ODTÜ Kanunu ile ilgili Anayasa Mahkemesi Kararı. E. 1976/1, K. 1976/28, T. 25.05.1976.

7.HAFTA
ANAYASA MAHKEMESİ KARARI, E. 2011/35, K. 2012/23,
T. 16.02.2012

*“...Anayasa Mahkemesinin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa’da adlî ve idarî yargı ayırımına gidilmiş ve idarî uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, genel olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adlî yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda **yasakoyucunun mutlak bir takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir.** Ancak, idarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümü, **haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasakoyucu tarafından adlî yargıya bırakılabilir...**”*

7.HAFTA

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI, E. 2005/108, K. 2006/35, T. 01.03.2006

“ ...Anayasa'nın **125** maddesinin birinci fıkrasında, “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır”; **140.** maddesinin birinci fıkrasında, “Hakimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar”; **142.** maddesinde “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir”; **155.** maddesinin birinci fıkrasında da, “Danıştay, idarî mahkemelerce verilen kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar” denilmektedir. Bu kurallara göre, **Anayasa'da idarî ve adlî yargının ayrılığı kabul edilmiştir.** Bu ayrım uyarınca idarenin **kamu gücü** kullandığı ve **kamu hukuku alanına giren işlem ve eylemleri** idarî yargı, özel hukuk alanına giren işlemleri de adli yargı denetimine tâbi olacaktır. Buna bağlı olarak idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda **yasakoyucunun geniş takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir.**

Ceza hukukundaki gelişmelere koşut olarak, kimi yasal düzenlemelerde basit nitelikte görülen suçlar hakkında idari yaptırımlara yer verildiği görülmektedir. **Daha ağır suç** oluşturan eylemler için verilen idari para cezalarına karşı yapılacak başvurularda konunun idare hukukundan çok ceza hukukunu ilgilendirmesi nedeniyle adli yargının görevli olması doğaldır. Ancak, idare hukuku esaslarına göre tesis edilen bir idari işlemin, sadece para cezası yaptırımını içermesine bakılarak denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılması olanaklı değildir...”

7.HAFTA

İDARİ YARGININ GÖREV ALANINI BELİRLEMEKTE KULLANILAN ÖLÇÜTLER

- **Kamu Gücü:** İdarenin kamu gücüne dayanarak yaptığı tüm işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarda idari yargı görevlidir.
- **Kamu Hizmeti:** Bir kamu hizmetinin kuruluş ve işleyişinden kaynaklanan uyuşmazlıklar idari yargının görev alanına girer.
- **İdari İşlem/eylem**
- **İdari Sözleşme**

Araştırınız: Hâkimiyet-Temşiyet Tasarrufları

Araştırınız: Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi'nin "Blanco" Kararı

7.HAFTA

YASA İLE İDARİ YARGININ GÖREV ALANI DIŞINDA TUTULAN UYUŞMAZLIK ÖRNEKLERİ

- **2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, md. 110/1:** İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır.
- **2004 Sayılı İcra İflas Kanunu, md. 5:** İcra ve İflas Dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları, ancak idare aleyhine açılabilir. Devletin, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır. Bu davalara adliye mahkemelerinde bakılır.
- **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, md. 1007:** Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür.
(Maddede açık bir düzenleme yoktur. Dolayısıyla davanın idari yargının görev alanına gireceği düşünülebilir. Ancak içtihatlarda adli yargının görevli olduğu kabul edilmiştir.)
- **3402 Sayılı Kadastro Kanunu, md. 24/1:** Genel mahkemelere ait olup da bu Kanunun uygulanması ile ilgili dava ve işlere belirlenen usul ve esaslara göre bakmak üzere her kadastro bölgesinde tek hakimli ve Asliye Mahkemesi sıfatını haiz yeter sayıda kadastro mahkemesi kurulur...

7.HAFTA

YASA İLE İDARİ YARGININ GÖREV ALANI DIŞINDA TUTULAN UYUŞMAZLIK ÖRNEKLERİ

- **5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu, md. 36/1-a:** Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır.
- **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, md. 46/1:** Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı... Devlet aleyhine tazminat davası açılabilir. **md. 46/3:** Devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu hâkime ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder. **md. 47/1:** Devlet aleyhine açılan tazminat davası, ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı, Yargıtay ilgili hukuk dairesinde; Yargıtay Başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülür. Dava, bu dairenin Başkan ve üyelerinin fiil ve kararlarından dolayı ise yargılama Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinde yapılır... **md. 47/2:** Devletin sorumlu hâkime karşı açacağı rücu davası, tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemede görülür.
- **5326 Sayılı Kabahatler Kanunu, md. 3:** Bu Kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanır. **md. 27/1:** İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir...
- **5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, md. 101:** “...bu Kanun hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıklar iş mahkemelerinde görülür”.

7.HAFTA

Fiili Yol

İdare tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet, hukuka **açık ve ağır** bir biçimde aykırı olarak **mülkiyet hakkı ya da kamu özgürlüklerine** müdahale ediyorsa bu durum fiili yol olarak kabul edilir. Müdahale o kadar ağırdır ki bu ağırlık, söz konusu faaliyetin idarilik vasfını ortadan kaldırır, İdare tarafından gerçekleştirilmiş olsa da hizmet kusuru olarak değil, **haksız fiil** olarak nitelendirilir. Dolayısıyla sorunluluğun hukuki niteliği değişince görevli yargı kolu da değişmektedir ve haksız fiilden kaynaklanan uyuşmazlıklar ise adli yargının görev alanına girer. Türkiye'deki uygulamada pek hayat bulmamış olmasına rağmen fiili yol teorisine, genellikle **"kamulaştırmасız el atma"** biçiminde ortaya çıkan mülkiyet hakkı ihlallerine ilişkin uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda başvurulmaktadır.

■ Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı, E. 2016/411,K. 2016/545, T. 28.11.2016

"...İdari usul ve esaslar dışında idarece yapılan eylemler, **"haksız fiil"** niteliğinde olup, idarilik karakteri taşımayan bu eylemlerden dolayı, an-cak adli yargıda dava açılması mümkündür. İdarenin bir kamu hukuku kuralına, yasa, tüzük, yönetmelik gibi bir kural işlem veya bir idari işleme, ya da bir yargı yeri kararına dayanmadan kendiliğinden **"haksız fiil"** niteliğinde eylemde bulunması mahkeme içtihatları ve doktrinde **"fiili yol"** olarak nitelendirilmekte ve **idarilik karakteri taşımayan bu eylemlerden dolayı idarenin alelade bir fert durumuna geleceği**, sonuçta özel hukuk hü-kümlerine göre çözümlenmesi gereken uyuşmazlıklara yol açılacağı kabul edilmektedir..."

8.HAFTA

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

Anayasa'da Uyuşmazlık Mahkemesi Yüksek Mahkemeler başlığı altında düzenlenmiştir.

- **AY, md. 158:** “Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.”

- **2247 Sayılı UMK, md. 1:** “Uyuşmazlık Mahkemesi; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş, adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili ve bu kanunla kurulup görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir.

Özel kanun uyarınca hakeme başvurulmasının zorunlu olduğu hallerde, eğer hakemlik görevi hakim tarafından yerine getirilmiş ise bu merci, davanın konusuna göre, yukarıdaki fıkrada yazılı adli veya idari yargı mercilerinden sayılır.”

- **UMK, md. 2:** “Uyuşmazlık Mahkemesi bir Başkan ile oniki asıl, oniki yedek üyeden kurulur.

Uyuşmazlık Mahkemesi, hukuk ve ceza bölümlerine ayrılır. Hukuk Uyuşmazlıkları Hukuk Bölümünde, Ceza Uyuşmazlıkları Ceza Bölümünde karara bağlanır.”